

**YEREL BASINA GÖRE 1960
İHTİLALİ'NİN BİNGÖL'E
YANSIMALARI VE 1961 ANAYASA
OYLAMASINDA BİNGÖL'ÜN TUTUMU**

*The Reflection of 1960 Revolution
on Bingöl in The Referandum of 1961
Constitution According to Local Press*

Ebru ÇOBAN*

ÖZET

27 Mayıs Askeri Darbesi, Türk demokrasisinin önemli noktaları arasında yer almaktadır. Demokrasinin tek başına askıya alınması dahi önemli bir aşama olan bu darbe sonrası Türk Silahlı Kuvvetleri, ülke siyasetinde söz söyleme hakkını kendilerinde meşru görmeye başladılar. Gerçekleşen bu darbe neticesinde gerek Türkiye’de sosyal, siyasi ve gerekse ekonomi ile askeri alanda büyük değişiklikler yaşanmıştır. Bu çalışmada 27 Mayıs Askeri Darbesi’nin gerçekleşmenin Bingöl İli’ne yansması her alanda değerlendirilmiştir. Darbe sonrası halkın sanki darbeyi beklercesine her platformda destekleyici slogan ve sevinç gösterilerinde bulunması, vatandaşın psiko-sosyal durumunu göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Çalışmada ayrıca 1961 Anayasası’nın oylaması tablo şeklinde verilmiş ve ayrıca değerlendirilmiştir. Her ne kadar 27 Mayıs Askeri Darbesi’ni halk alkışlayarak, sevinç gösterilerinde bulunsada Bingöl halkı bu halk oylamasına, yüzde 20 hayır vererek, aslında askeri darbeye olan asıl tutumlarını göstermiştir. Bu yönüyle bile halkın o günkü durumu sorgulanabilir.

Anahtar Kelimeler: Anayasa, Seçim, Bingöl, Basın, İhtilal

* Okutman, Bingöl Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, ebrugull_34@hotmail.com.

ABSTRACT

The 27 May coup is one of the significant turning points of Turkish democracy. Turkish Military Service had begun to see it as their legitimate right to involve in country's politics after the coup which was quite important even only for its suspension of the democracy. As a result of this coup, great changes were experienced in social, political, economic and military domains of Turkey. In this study, the reflection of 27 May coup in the city of Bingöl was evaluated in all domains. The Supportive slogans and cheerful demonstrations on all platforms following the coup –as if being expected– are important in terms of showing the citizens' psychological and social conditions.

In this study, furthermore, the results of voting for the referendum of 1961 Constitution are presented in tables and also evaluated. Even though the people of Bingöl welcomed the 27 May coup with applauds and cheerful demonstrations, they revealed their real attitude toward the military coup by voting 20% against in the referendum. Even only for this aspect, the situation of the public at the time needs to be questioned.

Key Words: Constitution, Election, Bingöl, Press, Revolution

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı üzerine, Türk siyasi hayatında yeni bir dönem başlamıştır. Atatürk'ten sonra Cumhurbaşkanlığı makamına, İsmet İnönü geçerek, 1950 yılına kadar Cumhurbaşkanlığı görevini üstlenmiştir.² 1950 yılına kadar devam eden bu dönem, yönetim alanındaki uygulamaların iyice sertleştiği, *Milli Şef Dönemi* olmuştur.³ Türk siyasetinde bunlar yaşanırken batı dünyasında da Hitler Almanyası, Mussolini İtalyası, Franko İspanyası baskıcı faşizmle yönetiliyordu. Dünya üzerindeki bu otoriter, baskıcı yönetimlerin, daha 1931 yılından beri Türkiye'yi ciddi bir şekilde etkilediği görülmektedir.⁴

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya ülkelerinde diktatörlük yönetimleri devrilib, bunların yerini demokratik yönetimler almıştır.⁵ Bu bağlamda Türkiye'de de önemli demokratik gelişmeler cereyan etmiştir. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Atatürk'ün de yıllarca özlemine duyduğu, Türkiye'de çok partili parlamenter sisteme geçerek, Türkiye'nin demokrasi ailesi içerisindeki yerini almasını amaçlamıştır.⁶ Bu amaçla girdiği her ortamda bu zorunluluğu dile getirmiş ve Türkiye'nin bir muhalefet partisine ihtiyacı olduğunu duyurmuştur. İlk olarak ise işadamı Nuri Demirağ'ın kurduğu Milli Kalkınma Partisi(MKP), iktidar alternatifini ortaya çıkarmıştır. Milli

2 Yılmaz Gülcan, *Cumhuriyet Halk Partisi*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001, s. 193.

3 Cemil Koçak, *Milli Şef Dönemi*, Yurt Yayınevi, Ankara, 1986, s. 67.

4 Rıfık Salim Burçak, *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş*, Olgaç Yayınevi, Ankara, 1979, s. 43.

5 Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s. 299.

6 Osman Akandere, *Çok partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler (1938-1945)*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 448.

Kalkınma Partisini; Sosyal Adalet Partisi, Liberal Demokrat Partisi, Çiftçi ve Köylü Partisi, Türk Sosyal Demokrat Partisi, Türkiye Sosyalist Partisi, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi, Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi, Yalnız Vatan için Partisi, Ergenekon Köylü ve İşçi Partisi, Arıtma Koruma Partisi, İslam Koruma Partisi, Yurt Görev Partisi ve Demokrat Parti izlemiştir.⁷

Demokrat Parti, toplumun her kesimine demokrasi, özgürlük ve refah vaat ederek, kısa bir sürede ülkenin en büyük siyasal partisi olmuştur.⁸ Ancak 1950 seçimleriyle iktidara geldikten sonra bu demokrasi ve özgürlük vaatlerini tam anlamıyla uygulayamayan Demokrat Parti hükümetleri, kendisine karşı muhalefet bayrağı açan ordu, basın, üniversite, memur ve sendikalardan oluşan geniş bürokrasi ağına karşı önemli bir tepki veremedi. Ekonomik ve siyasi sorunların ağırlığı altında ezilen hükümet çareyi muhalefeti ve basını susturmakta bulmuş ancak bu durum kısa süre içerisinde kutuplaşmalara ve sokak çatışmalarına dönüşmüştür.⁹ Bu bağlamda, 27 Mayıs Darbesi gerçekleşmiş ve askerler yönetime el koymuştur.¹⁰ DP’li 592 sanığın yargılandığı Yassıada Mahkemelerinde 15 kişi idam, 31 kişi müebbet hapse, 418 kişi çeşitli cezalara çarptırılmış, 128 kişi ise beraat etmiştir. 15 idam cezasından yalnızca Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan’ın cezaları onaylanmıştır.¹¹ 1960 darbesi sonrasında atılan tüm adımların gayesi, yönetimi siyasilerden alarak, tamamen bürokratik kadrolara vermektir. 1924 Anayasasının oluşturmuş olduğu Birinci Cumhuriyet, darbe ile sonlandırıldı ve 1961 Anayasası ile yeni bir dönem başlamış oldu. 1961 Anayasası’nın temeli, CHP’nin 1959 yılında hazırladığı İlk Hedefler Beyannamesi’nin bir ürünüydü.¹² Bu bağlamda Anayasa’nın başlangıç bölümünde, 27 Mayıs darbesi meşrulaştırılarak, ulusun direnme hakkının bir sonucu olarak gösterildi. Bu yaklaşım daha sonraki darbelere de gerekçe oluşturmuştur.¹³

27 Mayıs Askeri Darbesi ve Bingöl

27 Mayıs, kimilerine göre halkın elinden özgürlüklerini almak, kimilerine göre ise çıkmaza giren demokratik sürecin önünü açmak için yapılan bir müdahaledir. Ülkede yaşanan bu gelişmeler tüm illeri de etkisi altına almıştır. Araştırma alanına konu olan Bingöl ili, bu dönemdeki yansımaları yerel gazeteler aracılığı ile açıklığa kavuşturulmuştur.

7 Tekin Önal, “Askeri Vesayet Sisteminin İlk Halkası: 27 Mayıs Süreci ve Sonrası”, *Turkish Studies Dergisi* 10, 2015, s. 514.

8 Samet Ağaoğlu, *Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru*, Baha Matbaası, 1972, s. 46-49.

9 Sedef Bulut, “Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, *Akademik Bakış Dergisi* 125, C. 2, 2009, s. 125.

10 Zürcher, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, s. 351.

11 Bulut, “Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, s. 143.

12 Hasan Bülent Kahraman, *Türk Siyasetinin Yapısal Analizi-II 1920-1960*, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2010, s. 327.

13 Adulvahap Akıncı, “Türkiye’nin Darbe Geleneği: 1960 ve 1971 Müdahaleleri”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi* 15, Nisan 2014, s. 62.

Bingöl Gazetesi'ndeki habere göre; 2 Haziran 1960 günü Bingöl'de saat 17.00'de toplanan halk 27 Mayıs inkılabını büyük bir coşkuyla karşılamış ve sempati tezahüratında bulunmuşlardır. 27 Mayıs İnkılabı için Bingöl'ün Askeri Valisi Kurmay Albay Eşref Akıncı'nın: “*Muhterem Vatandaşlar, Aziz Bingöllüler*” diye başladığı konuşmasında; Milletin hâkimiyetini ellerinden, biri dış düşmanların diğeri ise iç düşmanların almak istediğini ve bu düşmana karşı memleketin koruyucusu olan gençliğin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin bulunduğunu ifade etmiştir. Vali, dış düşmanlara karşı her zaman hazır bulduklarını, ülkemize göz dikenlerin sonunu her zaman hüsrarla sonuçlandırdıklarını, bu dış güçlerin bu yüzden bize silah çekmeye çekindiklerini vurgulamıştır. İç kuvvetlere gelince de, ordunun her zaman politikadan uzak kaldığını fakat memlekette aylardan beri süregelen kavgaların, çatışmaların son raddeye geldiğini, kardeşin kardeşi vurduğu bir döneme girilmesiyle sabırlarının son raddeye vardığını dile getirmiştir. Bu nedenle ordunun ve Türk gençliğinin, mevki ve sandalye hırsından uzak kalıp politikacıları susturduğunu ve kardeş kanının dökülmesine mani olduğunu belirtmiştir. Milli birlik komitesinin ve onun hükümetinin yapmakta olduğu tebliğlerden en kısa sürede adil ve dürüst bir seçimin yapılacağını ve Türkiye'nin, Birinci İstiklal Harbi ile dış düşmanlarından, İkinci İstiklal Harbi diyeceğimiz 27 Mayıs inkılabı ile de iç düşmanlarından hürriyetini kurtardığını ifade etmiştir. Vatandaşlara düşen görevleri ise şu şekilde sıralamıştır:

- Hür ve sükûn içinde istiklalden tamamiyle emin olarak vatandaşların işleriyle, güçleriyle meşgul olmalarını
- Münakaşa ve didişmeden uzak kalmalarını
- Birbirlerine karşı kin ve garez beslememelerini
- Yasak olan partizanlıklardan uzak kalmalarını ve bozguncu, nifak sokucu propagandalara kulak vermemelerini istemiştir.

Askeri Vali, konuşmasına devam ederek, tebliğ ettiği maddeleri şöyle tamamlamıştır: “*İkinci bir emre kadar her türlü av yapmak yasaktır. Müsaadesi ve müsaadesiz her çeşit silah taşımak ve bulundurmak yasaktır. Böyle bir silah bulunduran her şahıs vilayet Emniyet Müdürlüğüne bağlı tesellüm heyetine derhal başvurarak makbuz karşılığı silahını teslim edecektir. Bu yasaya uymayan her şahıs cezalandırılacaktır. Bingöl'de ümit etmemekle beraber halkımız arasında bazı muzır haberlerin beyannameler haline sokulmaya çalışıldığı öğrenilmiştir. Sayın Bingöl halkının bu beyannamelere karşı uyanık bulunmaları bu gibi hareketleri en kısa yoldan haber vermeleri gerekmektedir.*”¹⁴ 1960 İhtilali ile birlikte Bingöl'e iştirak eden Askeri Vali Kurmay Albay Eşref Akıncı bu sıralarda izine ayrılmış, izin süresinin bitmesiyle tekrar görevine dönüp çalışmalarına devam etmiştir. İzinden dönen ve halkın bayramını kutlayan Askeri Vali Kur. Alb. Eşref Akıncı: “*Camilerin yasak edileceği hakkında halkımıza telkinler yapılmaya çalışıldığı haber alınmıştır. Kutsi varlığımızın temeli olan dinimizi bu gibi kötü niyetlere alet etmek isteyen kara*

14 Bingöl Siyasi, S.3148, 4 Haziran 1960 Cumartesi.

*düşünceliler nerede rastlanırsa rastlansın, derhal tevkif edileceklerdir. Camilerimiz bütün vatandaşların her türlü ibadetlerine daima açıktır”.*¹⁵ ifadesinde bulunmuştur.

Yine 9 Haziran günü Kiğı ve Genç kazalarında Türk ordusuna büyük tezahüratlar yapılmış, Kurmay Albay Eşref Akıncı halkın elleri üzerinde taşınarak, burada bulunanlar yaşasın Türk ordusu diye haykırmışlardır. Vali inkılabın memlekete sağladığı huzur ve nimetlerden bahsetmiş, Kiğı ve Genç halkına şükranlarını bildirmiştir. Bu tezahürata Vali Muavini Fazıl Yöney de iştirak etmiştir. Aktarılan bilgilere göre, Kiğı ve Genç kazasında şimdiye kadar misli görülmemiş bayram havası yaşandığı ve Kiğı’da haftalardan beri davullar çalınmakla birlikte şenlikler yapıldığı belirtilmektedir.¹⁶ Haberlere göre, ülkenin askeri yönetim altına alınması halk tarafından iyi karşılanmış, şehirde huzur sağlandığı için büyük sevinç yaşanmıştır. İhtilalle birlikte, Milli Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisi kurularak kurucu meclis oluşturulmuştur. Temsilci üyelerinin seçimi için kanunlara göre kurumların ve örgütlerin temsilci göndermeleri gerekmektedir. Anayasa taslağı oluşturularak illerden temsilciler seçilip Ankara’ya gönderilmiştir. Her ilde olduğu gibi Bingöl’de de temsilci seçimleri yapılmış ve çalışmalar şu şekilde gelişmiştir: Ocak ayının ilk haftasında faaliyete geçecek olan Temsilciler Meclisi’nin teşekkülü için, 158 sayılı kanun yürürlüğe girmiş ve Kurucular Meclisi’nin temeli atılmıştır. 272 üye ile teşekkül edecek olan meclisin, anayasa ve seçim kanunu hazırlamak üzere çalışmada bulunacağı ve bu görevin, yapılacak ilk genel seçimle sona ereceği ifade edilmiştir. Temsilciler Meclisi’ne katılacak olan il ve teşekküller temsilcilerini tespit etmiş, bu çerçevede Bingöl de bu konu ile ilgili çalışmalara başlamıştır. Bu bağlamda, vilayete çağrılan muhtarlara gereken aydınlatıcı bilgiler verilmiş ve ilçe delege seçme kurullarının teşekkülüne katılacak köy üyelerinin seçilmesi belirtilmiştir. Bingöl’de seçim kurulu başkanlığına Ceza Hakimi Rasim Türker, Adalet Bakanlığı’na görevlendirilmiştir. Nüfusu itibariyle Bingöl’ü Temsilciler Meclisi’nde bir kişi temsil edecektir. Merkez ilçenin 16, Kiğı’nın 18, Karlıova’nın 7, Genç’in 12, Solhan’ın 5 delege seçme kurulu üyesi olacaktır. Bu üyeler il merkezinde Seçim Kurulu Başkanı Rasim Türker’in riyasetinde toplanarak Temsilciler Meclisi’ne iştirak edecek, il temsilcisini seçeceklerdir. İl temsilcisi olmak için seçime iştirak edenlerin yarısından bir fazla oy alması lazım gelirken, adaylar arasında bu hal temin edilmediği takdirde, bir kere daha seçim yapılacaktır. Eğer yine gereken oy sağlanamazsa üçüncü defa oylama yapıp, akabinde en fazla oyu alan kişi il temsilcisi seçilecektir.¹⁷

15 *Bingöl Siyasi*, S.3149, 9 Haziran 1960 Perşembe.

16 *Bingöl Siyasi*, S.3149, 9 Haziran 1960 Perşembe.

17 *Bingöl Siyasi*, S.3149, 9 Haziran 1960 Perşembe.

Temsilciyi Seçmek İçin Çizelgenin İhtiva Ettiği 459 Kişilik İlçe Delege Seçme Kurulu¹⁸

İlçenin Adı	Merkez	Kiği	Karlıova	Genç	Solhan	Toplam
Nüfus	36.286	44.119	15.812	24.230	11.346	131.793
Köy adedi	88	112	40	64	22	326
Bucak adedi	3	3	1	4	1	12
Baş Öğretmen. ve Müdür adedi	6	6	2	6	2	22
Teşekkül üye adedi	1	-	-	-	-	1
Muhtar adedi	2	1	1	1	1	6
Siyasi Parti üye adedi	20	18	18	18	18	92
İlçe delege adedi	120	140	62	93	44	459

25 Aralık günü saat 9'da, Merkez İlçe Delege Seçme Kurulu, Ağır Ceza Reisi M. Celal Kalyoncu'nun başkanlığında Sanat Kursu binasında toplanıp, İl Delege Seçme Kurulu'na katılacak olan 16 kişiyi seçmiştir. Reis toplantıyı 158 sayılı kanunu izah ederek açmış ve yapılan yoklama sonunda 118 delegeden 104'ü hazır olduğu görülmüştür.

Tasnif Heyeti'nin tespitine geçilerek, heyetçe gösterilen dört isim üzerinde yapılan gizli oylamada; Naime Sungur 102 oy ile seçilirken, Fikrettin Murathan ise 101 oyla seçilmiştir. Müteakiben mahkeme mühürü ile işaretli pusulalar, umumi heyete dağıtılarak seçimler yapılmıştır.¹⁹ Tasnif sonucu ilde delege seçme kuruluna iştirak edecek 16 delegenin aldıkları oy sayısı şu şekilde olmuştur: Cemal Yavuz 78, Çerkez Bazencir 73, H. Ahmet Atalay 72, Selim Kaya 72, Necmi Akyol 71, H. Abdullah Dursun 71, H. Ali Metin 71, Zübeyir Gündoğdu 71, Tayyip Varol 71, Abdulvahap Mütevellizade 70, Sait Burulday 70, Hasip Topluoğlu 69, Süleyman Alatekin 68, Rüstem Dalkılıç 68, Ahmet Gençer 65, Hakkı Baygeldi 69.²⁰

Gençliğin Sesi Gazetesi'nin haberine göre de seçimler şöyle olmuştur: “*Saat 8'de Bingöl Lisesi'nde yapılan İl Temsilcisi seçimine 55 delege iştirak etmiş. Delegelerin 18'i Kiği, 16'sı Merkez, 12'si Genç, 7'si Karlıova ve 5 tanesi de Solhan ilçelerindedir. Seçimi Ceza Hakimi Ahmet Türker idare ederek, Tasnif Heyetine Zeki Taylan, Necmi Akyol, Mehmet Yıldırım, ve Hasip Topluoğlu seçildikten sonra, asil ve yedek temsilcileri belirlemek için tekrar seçim yapılmıştır. Seçim neticesinde Cemal Yavuz 58 oya karşılık 41 oyla, Bingöl'ü temsil etmek için Ankara'ya gönderilmiştir.*”²¹ Yukarıda belirtilen Gençliğin Sesi ile Demokrat Gazetesi'nin verdiği haberde çelişkiler olduğu görülmektedir. Toplantı yapılan yerin, seçimleri idare eden başkan isimlerinin ve Bingöl'ü temsil etmek için Ankara'ya gönderilen Cemal Yavuz'un aldığı oy sayısının farklı görülmesi dikkatlerden kaçmamaktadır. Fakat sonuç olarak, Cemal

18 *Demokrat Bingöl*, S.1163, 22 Aralık 1960 Perşembe.

19 *Demokrat Bingöl*, S.1166, 26 Aralık 1960 Pazartesi.

20 *Demokrat Bingöl*, S.1166, 26 Aralık 1960 Pazartesi.

21 *Gençliğin Sesi*, S.159, 30 Aralık 1960 Cuma.

Yavuz'un Temsilciler Heyetine seçildiği her iki gazetede de göze çarpmaktadır. 6 Ocak günü İkinci Cumhuriyetin kurulması, Kurucu Meclis'in açılması münasebetiyle yurdun her tarafında toplantılar yapılarak, konferanslar düzenlenmiştir. Bu nedenle Bingöl'de de bir toplantı yapılmış ve Binbaşı Mehmet Nebioğlu ile Lise Edebiyat Öğretmeni İsmail Tomatir birer konuşma yapmışlardır. Saat 13:00'de, Dilan Sineması Salonu'nda yapılan toplantıya Bingöl halkı da katılmış ve salon hıncahınç dolmuştur. Her iki hatip yaptıkları konuşmalarda, sabık Demokrat Parti iktidarının gayri meşru yollarla milletin başına bir karabulut halinde çöreklediğini, her çeşit hürriyetin tehdit edildiğini, emniyetin ve düzenin bozulduğunu, kardeşin kardeşe düştüğünü, kötü politik oyunlarla mali ve iktisadi hayatın felce uğratıldığını ve nihayet muhalefeti, basını ve Türk gençliğini susturmak için meclis tahkikat komisyonunun açıldığını ifade etmişlerdir.²² 29 Nisan hadiselerini bütün canlılığıyla anlatan hatipler, bu hadisenin büyük inkılabın başlangıcı olduğunu ve ordunun 27 Mayısla bunu sonuçlandırıldığını belirtmişlerdir. Ayrıca bu hatipler Milli Birlik Komitesi'nin geceli-gündüzlü mesailerini neticesinde tesis edilmiş bulunan hür davanın ikinci cumhuriyeti kurması ile daha da sağlamlaştığını ve yakın bir gelecekte kurucu meclisin hazırlayacağı anayasa ve seçim kanunlarıyla idarenin milli idareye devrolunacağını ifade etmişlerdir.

9 Temmuz 1961 tarihinde Türkiye genelinde 1961 Anayasası'nın halk oylaması gerçekleşti.²³ Daha sonra pazar günü halk oylamasına sunulan 1961 Anayasası Bingöl'de 9.255 HAYIR oyuna karşılık 36.204 EVET oyu ile kabul edilmiştir. İller arasında yapılan karşılaştırmaya göre Bingöl, Tunceli ve Kırşehir'den sonra en çok EVET oyunu kullanan il olmuştur.²⁴ Ülke genelinde ise geçerli oyların % 61,7'sini EVET %38,3'ünü HAYIR oyları oluşturmaktaydı. Bingöl'de, Merkez kaza köylerinin anayasaya verdikleri Evet ve Hayır oy durumu aşağıdaki gibidir:

22 *Demokrat Bingöl*, S.1177, 7 Ocak 1961 Cumartesi

23 Lütü Durani, *Türk Yönetiminde Karmaşa*, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1988, s. 79

24 *Murat*, S. 1966, 12 Temmuz 1961 Çarşamba

**Bingöl'de, Merkez Kaza Köylerinin Anayasaya Verdikleri
Evet Ve Hayır Oy Durumu²⁵**

Köyü	Seçmen Sayısı	İştirak	G. Muteber	Evet	Hayır
Y. Akpınar	57	51	-	2	49
A. Akpınar	70	67	-	18	49
Lotan	107	105	-	77	28
Haraba	302	170	3	116	51
Şirnan	333	333	-	333	-
A. Karavelyan	117	88	-	10	78
Kurudere	133	102	8	26	68
Görüz	81	80	-	80	-
Çölek	200	200	-	191	9
Körtedev	121	121	-	19	102
Kemalanlar	129	123	-	36	87
Bubar	158	158	-	158	-
Alıkrak	155	154	-	140	14
Arçuk	87	87	-	87	-
Aşağıköy	144	144	4	100	40
Metan	37	33	-	17	16
Kürük	82	76	-	58	18
Şenük	67	66	-	19	47
Şinek	54	48	-	48	-
Talvara	77	77	-	67	10
Geylan	81	60	-	59	1
Aliber	34	34	-	34	-
Dik	118	105	-	82	23
Soğ	85	82	-	76	6
Sirin	73	69	2	48	19
Hoşkar	123	110	-	107	3
Çan	289	219	-	213	6
S. Simsor	129	105	-	102	3
Kadımadrak	273	209	2	32	175
Kös	138	125	2	41	82
Garip	157	132	-	126	6
Başköy	144	130	-	130	-
Hıdan Ahpik	83	83	-	83	-

25 Murat, S. 1966, 12 Temmuz 1961 Çarşamba

Uzunsavat	101	87	-	85	2
B. Takviran	45	43	-	21	22
Gevran	74	66	-	59	7
Y. Karavelyan	125	124	-	124	-
Venerin	85	74	-	71	3
Fahran	278	266	-	234	32
Aluzan	72	65	-	27	38
Tarbasmorik	107	107	-	107	-
Ortaköy	75	68	3	2	63
M. Geylan	95	92	-	91	1
Şirnan	73	73	-	49	24
Az	128	98	-	14	84
Tanzut	110	103	-	58	45
Güldar	69	61	-	2	59
Düğernan	48	48	-	48	-
Suvaran	93	89	-	89	-
Y. Parhangök	226	224	2	35	187
Miril	164	134	-	123	11
Pul	52	49	-	46	3
Hilbızın	97	8	-	41	47
Şarge	93	80	-	80	-
Gülbe	81	80	-	75	5
Armutak	132	106	-	63	43
Karapınar	233	221	-	221	-
Sinivelan	224	218	-	78	140
Pakodon	257	227	-	152	75
Müsyar	301	249	-	95	154
Miyalan	361	361	-	86	275
Masalla	219	154	-	133	21
Elmalı	174	163	-	146	17
İskenderan	32	31	-	28	3
Biniziyar	36	35	-	15	20
Gayıt	38	33	-	14	19
Gazik	138	128	-	126	2
Haziran	122	117	-	34	83
Vilvare	90	87	-	56	31
Mezracık	161	129	-	129	-

Dodan	94	92	1	20	71
M. Lotan	103	90	-	85	5
Belüzer	68	66	-	56	10
Sığı	129	102	-	81	21
M. Teyrek	165	129	-	48	81
Kür	176	146	-	125	21
Kemah	189	166	-	166	-
A. Parhangök	141	127	-	92	35
Tarbasan	116	97	-	23	74
Kiran	137	113	-	81	32
Zağ	179	1539	-	108	31
Şaban	128	104	-	72	32
Gözerek	79	79	-	79	-
T. Zeynep	80	73	-	43	30
Kürüman	126	119	1	24	94
M. Simsor	174	117	-	5	112
Müsyon	232	178	-	66	112
Şehir	2.985	1.690	9	1.165	516
TOPLAM	14.348	11.751	37	7.931	3.783

Bingöl'ün 1960 sayımındaki toplam nüfusu 131.364 olup, bu sayının bucak ve köy nüfusu 116.641'dir. Verilerden de anlaşıldığı üzere il nüfusunun %88'ni bucak ve köy nüfusu oluşturmaktadır.²⁶ Bingöl, Merkez ilçe olmak üzere; Genç, Karlıova, Kiğı ve Solhan kazalarından meydana gelmektedir. Murat Gazetesi, 1961 Anayasası'nda Bingöl Merkez köylerinin, anayasaya katılımını ve verilen oy oranlarını ele almıştır.

İl Merkez ilçesi; Merkez, Fehran, Sancak ve Yamaç olmak üzere 5 bucaktan oluşup, merkez ilçeye bağlı 86 köy bulunmaktadır.²⁷ Tabloda, 86 köy merkez ilçelere bağlıken, Geylan köyü Karlıova Merkez ilçesi sınırlarında görülmektedir. Merkezin şehir nüfusu 8.526 kişi olup, bu sayıdan 2.985'i seçmen şartlarını sağlamıştır. Şehir nüfusunun 1961 Anayasası'na verdiği evet oyu 1.165 iken hayır oyları 516 olarak hesaplanmıştır. Bunun yanında, bucak ve köy nüfusu toplamı 27.664 kişiden oluşup, bu nüfusun anayasaya verdiği evet oyu 6.766 iken, hayır oyları da 3.267 kişiden oluşmuştur. Verilen oylar genellikle seçime iştirak eden kişilerle orantılı olmuştur. İldeki köyler arasında en fazla seçmeni olan köyün, Yamaç Bucağına bağlı Miyalan (361) olduğu görülmektedir. Bu köyde seçime 361 kişi iştirak edip, anayasaya 86 kişi EVET, 275'i de HAYIR oyu vererek, böylelikle Miyalan, en fazla hayır oyunu veren köyler arasında girmiştir. Köyler içinde en az seçmeni olan köy ise Merkez

26 TCBDİE, *Genel Nüfus Sayımı 23 Ekim 1960, İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibariyle Nüfus*, s.7

27 TCBDİE, *Genel Nüfus Sayımı, 23 Ekim 1960, İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibariyle Nüfus*, s.107-110

Bucağa bağlı, İskenderan (32) olmuştur. Bu seçmenlerin 31'i oylamaya iştirak ederek, oyların 28'ini evet, 3'ünü ise hayır yönünde kullanmışlardır. Bunların dışında 1961 Anayasası'na en az evet oyu veren köyler; Y. Akpınar (2), Ortaköy (2), Güldar (2), M.Simsor (5) olup, en fazla evet oyu kullananlar ise; Sancak Bucağına bağlı Şirnan (333) köyü olmuştur. Tümüyle Anayasaya EVET oyu kullanan, yani HAYIR oyu kullanmayan köylere göz attığımızda bunlar: Görüz, Aliber, Düğernan, Şarge, Hıdan Ahpik, Arçuk, Tarbasmorik, Şirnan, Karapınar, Mezracık, Kemah, Başköy, Y.Karavelyan, Şinek, Suvaran, Sinivelan ve Bubar şeklinde olmuştur.

SONUÇ

1950 Genel seçimleriyle iktidara gelen Demokrat Parti, yaklaşık on yıllık iktidarı boyunca Türkiye'ye birçok alanda ivme kazandırmıştır. Bilhassa yirmi yedi yıllık CHP iktidarı sonrası gelinen noktada eski alışkanlıkların bitirilmesi açısından önemliydi. Bu yüzden DP iktidarı, bu alışkanlıkların değiştirilmesi konusunda önemli çabalar gösterdi. Arapça Ezan Yasağının kaldırılması, Atatürk'ü Koruma kanunu gibi uygulamalar iç gelişmelerle açıklanırken, NATO'ya giriş, Kore'ye asker gönderilmesi ve ekonomide yaşanan gelişmeler umut vericiydi. Mamafih; 1957 genel seçimleri sonrası ülkede yaşanan ekonomik kriz ve otoriter yönetime benzer uygulamalar karşısında muhalefette yer alan paydaşların birleşmesini ortaya koydu. Tüm bu gelişmeler ışığında geriye dönülmez bir başlangıcı oluşturması açısından değerlendirilmeliydi.

İlk askeri darbe olarak nitelendirilen 27 Mayıs İhtilali, DP'nin gitgide bir baskı rejimine ve kardeş kavgasına dönüştüğü iddiasıyla yapılmış ve tüm Türkiye'de olduğu gibi Bingöl'de de sıkıyönetim uygulanmıştır.

Sıkıyönetimle birlikte 1961 Anayasası'nın oylamaya sunulmasıyla Bingöl İli bu anayasaya 9.255 HAYIR oyuna karşılık 36.204 EVET oyu kullanarak iller arasında anayasa EVET oyu veren 3. il olmuştur. O döneme ışık tutan Bingöl'ün yerel gazeteleri, 27 Mayıs Askeri Darbesi'ni halkın her ne kadar alkışlayarak ve sevinç gösterilerinde bulunduğunu gösterse de, aslında 27 Mayıs; kimilerine göre halkın elinden özgürlüklerini almak, kimilerine göre ise çıkmaza giren demokratik sürecin önünü açmak için yapılan bir müdahaledir.

27 Mayıs Askeri Darbesi sonrası artık yeni bir dönem başlamıştı. Bu dönem siyasi partileri askeri vesayet altındaydı. Aynı şekilde Bingöl'de de siyasi partiler, askeri yönetimin tesiri altındaydı. Özellikle yeni anayasanın oylanması sırasında Bingöl'ün göstermiş olduğu tepki, aslında Türkiye'nin o dönemki halet-i ruhiyesini yansıtmaları açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- AĞAOĞLU, Samet, *Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru*, Baha Matbaası, 1972.
- AKANDERE, Osman, *Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler (1938-1945)*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998.
- AKINCI, Adulvahap , “Türkiye’nin Darbe Geleneği: 1960 ve 1971 Müdahaleleri”, *EOĞÜ İİBF Dergisi 15*, 2014,
- BULUT, Sedef, “Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, *Akademik Bakış Dergisi 125*, C.2, 2009.
- BURÇAK, Rıfkı Salim, *Türkiye’de Demokrasiye Geçiş*, Olgaç Yayınevi, Ankara, 1979
- DURANI, Lütfi, *Türk Yönetiminde Karmaşa*, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1988.
- GÜLCAN, Yılmaz *Cumhuriyet Halk Partisi*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001.
- KAHRAMAN, Hasan Bülent, *Türk Siyasetinin Yapısal Analizi-II 1920-1960*, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2010.
- KOÇAK, Cemil, *Milli Şef Dönemi*, Yurt Yayınevi, Ankara, 1986.
- ÖNAL, Tekin, “Askeri Vesayet Sisteminin İlk Halkası: 27 Mayıs süreci ve sonrası”, *Turkish Studies Dergisi 10*, 2015.
- TCBDİE, *Genel Nüfus Sayımı* , 23 Ekim 1960, İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibariyle Nüfus
- ZÜRCHER, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.

Gazeteler

Bingöl Siyasi Gazetesi

Demokrat Bingöl

Gençliğin Sesi Bingöl

Murat Bingöl